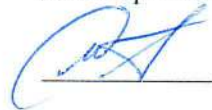

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ
АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник голови Вченої ради
інституту цивільного захисту
доктор технічних наук, професор

 Олег МИРОШНИК

« 30 » серпня 2025 року

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 26 «Цивільна безпека»

Спеціальність (спеціалізація): 263 «Цивільна безпека»

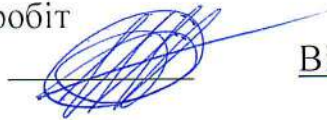
Освітня програма: «Цивільний захист»

Форма здобуття освіти: денна, заочна

Наскрізна програма практичної підготовки для здобувачів вищої освіти.

Розробники:

Начальник кафедри організації і
проведення аварійно-рятувальних робіт
кандидат технічних наук, доцент

Віталій СОБИНА

доцент кафедри організації і
проведення аварійно-рятувальних робіт
кандидат технічних наук, доцент

Іван ЧОРНОМАЗ

старший викладач кафедри організації і
проведення аварійно-рятувальних робіт

Валерій КОЛОМІЄЦЬ

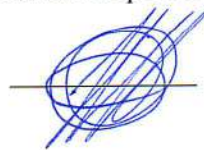
Рецензенти:

Андрій ЛІСНЯК, начальник кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил, кандидат технічних наук, доцент.

Програму рекомендовано кафедрою організації і проведення аварійно-рятувальних робіт

Протокол від «29» серпня 2025 року № 12

Начальник (завідувач) кафедри
організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
кандидат технічних наук, доцент
полковник служби цивільного захисту

Віталій СОБИНА

Схвалено Вченою радою інституту цивільного захисту

Протокол від «30» серпня 2025 року № 9

Т. в. о. начальника інституту
цивільного захисту
кандидат наук з державного управління
полковник служби цивільного захисту

Павло РОССОХАТСЬКИЙ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практична підготовка - одна з форм організації освітнього процесу, яка є обов'язковою складовою освітньо-професійної (освітньо-наукової, освітньої) програми (далі - освітня програма) і спрямована на завершення формування набутих компетентностей та отримання досвіду їх застосовування, оволодіння сучасними формами організації праці, обладнанням, пристроями і технологіями, удосконалення професійних навичок і вмінь відповідно до певної спеціальності, ознайомлення з умовами провадження професійної діяльності.

Організаційно-методичне керівництво практичною підготовкою здійснюється науково-педагогічним працівником НУЦЗ України, який призначається наказом ректора, та фахівцем органу (підрозділу) ДСНС України, підприємства, установи або організації. Види, обсяг та терміни проведення різних видів практик визначаються навчальним планом із відповідної освітньої програми. Зміст практики здобувачів визначається кафедрою.

Практика проводиться у спеціально відведений період навчального року відповідно до графіку освітнього процесу або паралельно з навчальними заняттями, з урахуванням тривалості навчального часу певних категорій здобувачів та їх форми здобуття освіти.

Практична підготовка здобувачів з особливими освітніми потребами проводиться з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей відповідно до Положення про організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами в Національному університеті цивільного захисту України.

2. ОПИС ПРАКТИК

2.1. Мета практик.

Загальною метою проведення практичної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека» у галузі знань 26 «Цивільна безпека» є формування у майбутніх фахівців цілісної системи професійних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у сфері цивільного захисту. Практика покликана забезпечити поєднання теоретичних знань із реальними умовами професійної діяльності, сприяти закріпленню навичок виявлення, аналізу та прогнозування ризиків, відпрацюванню методів попередження і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Особлива увага приділяється формуванню вмінь застосовувати сучасні технічні засоби моніторингу й управління, організовувати та координувати дії підрозділів і служб у надзвичайних умовах, а також приймати оперативні й обґрунтовані рішення в умовах ризику, дефіциту часу чи невизначеності.

З урахуванням умов воєнного стану в Україні, практична підготовка має на меті також формування у здобувачів здатності діяти в умовах бойових загроз, ракетних і артилерійських обстрілів, масових руйнувань об'єктів критичної

інфраструктури. Практика спрямована на розвиток навичок організації евакуаційних заходів, надання допомоги постраждалим, координації дій із військовими підрозділами та місцевими органами влади. Вона покликана виховати у майбутніх фахівців відповідальність, лідерські якості, психологічну стійкість і готовність працювати у складі команди в екстремальних умовах сучасних воєнних загроз, забезпечуючи ефективне функціонування системи цивільної безпеки та захист населення.

2.2. Зміст практик.

Зміст програми практики повинен відповідати меті та завданням практики, враховувати особливості її проведення за певною освітньою програмою і передбачати поглиблення та закріплення знань здобувачів, набуття ними практичних навичок роботи на відповідних посадах баз практик.

Зміст і послідовність практики визначається програмою, яка розробляється згідно з навчальним планом відповідної освітньої програми спеціальності і затверджується Вченою радою інституту управління та безпеки населення.

У наскрізній програмі практичної підготовки здобувачів спеціальності 263 «Цивільна безпека» у галузі знань 26 «Цивільна безпека» висвітлено зміст практичної підготовки здобувачів є відпрацювання обов'язків посадових осіб підрозділу ОРС ЦЗ ДСНС.

2.3. Види практик.

Курс	Назва практики	Семестр	Тривалість практики	Кафедра, що забезпечує організацію
3	Навчальна практика	6	4 тижнів	Організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
4	Виробнича практика (стажування)	8	6 тижнів	Організації і проведення аварійно-рятувальних робіт

- заочна форма навчання:

Курс	Назва практики	Семестр	Тривалість практики	Кафедра, що забезпечує організацію
3	Навчальна практика	6	6 тижнів	Організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
4	Виробнича практика	8	8 тижнів	Організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
5	Виробнича практика	9	6 тижнів	Організації і проведення аварійно-рятувальних робіт

2.4. Характеристика практик.

Курс	Назва практики	Семестр	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Форма контролю
3	Навчальна практика	6	4	180	диференційний залік
4	Виробнича практика (стажування)	8	9	270	диференційний залік
5	Виробнича практика	9	9	270	диференційний залік

2.5. Основні завдання практик.

Здобувач вищої освіти у процесі навчання та практичної підготовки має оволодіти такими компетентностями:

- здатність аналізувати, оцінювати та прогнозувати ризики виникнення надзвичайних ситуацій природного, техногенного та воєнного характеру;
- уміння організовувати та проводити заходи цивільного захисту, рятувальні та відновлювальні роботи, евакуацію населення, а також надавати допомогу постраждалим;
- володіння навичками користування сучасною спеціальною технікою, обладнанням та засобами індивідуального і колективного захисту;
- здатність застосовувати законодавство України та міжнародні нормативи у сфері цивільної безпеки для ухвалення професійних рішень;
- уміння організовувати взаємодію з органами державної влади, місцевого самоврядування, військовими формуваннями та громадськими організаціями, особливо в умовах воєнного стану;
- здатність забезпечувати стійке функціонування об'єктів критичної інфраструктури в умовах кризових і воєнних загроз;
- уміння здійснювати підготовку персоналу і населення до дій у надзвичайних ситуаціях, проводити інструктажі, навчання та тренування;
- здатність працювати в команді, проявляти лідерські якості, дисциплінованість і відповідальність за результати спільної діяльності;
- сформованість моральних якостей, патріотизму, готовності до самопожертви та виконання професійного обов'язку в інтересах держави і суспільства.

2.6. Результати практик.

Наскрізна програма передбачає необхідну послідовність проведення практик для одержання достатнього обсягу практичних знань та умінь майбутнього фахівця відповідно до стандартів освіти та освітніх програм. Конкретизація результатів практичної підготовки здобувачів освіти за відповідними посадами наведена у додатках.

Шифр компетентності	Зміст компетентності
Загальні / фахові компетентності	
K04.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
K07.	Навички міжособистісної взаємодії.

3. ВИМОГИ ДО БАЗ ПРАКТИК

3.1. Практична підготовка проводиться в умовах професійної діяльності шляхом проходження здобувачами різних видів практик в органах і підрозділах ДСНС України, на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та сфер управління, включаючи державні органи та органи місцевого самоврядування, військові частини, органи охорони правопорядку, у фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб, які ведуть незалежну професійну діяльність, в структурних підрозділах НУЦЗ України (далі - бази практики).

Практична підготовка здобувачів, які навчаються за державним замовленням, здійснюється на базах практики, які підпорядковані ДСНС України.

Для здобувачів, підготовка яких здійснюється за кошти фізичних (юридичних) осіб, бази практики визначаються, враховуючи їх пропозиції, за погодженням з керівництвом навчально-наукових інститутів.

Для іноземних здобувачів бази практики передбачаються у відповідному контракті чи договорі щодо підготовки фахівців і можуть бути розташовані як на території країн-замовників, так і в межах України.

3.2. Вибір бази практики за межами території України здійснюється за згодою ДСНС України, крім випадків, коли це передбачено в договорі (контракті), що укладається між НУЦЗ України та фізичною (юридичною) особою, яка замовляє платну освітню послугу для себе або для іншої особи, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо її оплати.

3.3. Не може бути базою практики підприємство, установа, організація, заклад з іноземними інвестиціями держави, визнаної в установленому законодавством порядку державою-агресором або державою-окупантом, або підприємство, установа, організація, заклад, зареєстрований на території такої держави, або кінцевий бенефіціарний власник (контролер) якого є резидентом держави-агресора або держави-окупанта, або у разі, коли підприємство, установа, організація, заклад, їх філії має (мають) постійне місце знаходження на території держави-агресора, держави-окупанта або держави, що не визнає тимчасово окуповані території такими, що належать Україні.

Не можуть залучатись до проведення практичної підготовки здобувачів громадяни держави, визнаної в установленому порядку державою-агресором або державою-окупантом, або держави, що не визнає тимчасово окуповані території такими, що належать Україні.

3.4. Облік підприємств, установ та організацій, що залучаються для

проведення практики здобувачів, підготовка яких здійснюється за кошти фізичних (юридичних) осіб, здійснюється навчально-науковими інститутами відповідно до пропозицій керівників кафедр на основі договорів із підприємствами, організаціями та установами – незалежно від організаційно-правових різновидів і форм власності.

3.5. Бази практики (підприємства, установи та організації, які залучаються для проведення практики здобувачів), повинні:

- забезпечувати досягнення мети та виконання основних завдань практики та освітньої програми в цілому;
- мати структуру, що відповідає спеціальності (освітній програмі), за якою здійснюється підготовка здобувачів в НУЦЗ України;
- забезпечувати кваліфікованим керівництвом практики здобувачів;
- забезпечувати здобувачів на час практики робочими місцями;
- надавати можливість здобувачам користуватись службовими приміщеннями, технічними засобами, нормативною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКАМИ

4.1.Права та обов'язки:

- керівника практики від кафедри:

4.1.1. керівник практики від НУЦЗ України зобов'язаний:

- провести до початку проведення практики з практикантами інструктаж, надати їм необхідні документи: програму практики, щоденник практики, методичні рекомендації щодо проведення практики тощо; надавати методичну допомогу здобувачам при складанні ними їх календарного плану проходження практики;
 - ознайомити практикантів про систему звітності та інформування ними про хід і результати проходження практики;
 - контролювати проведення з практикантами обов'язкових інструктажів з охорони праці і техніки безпеки;
 - контролювати виконання здобувачами календарного плану проходження практики; усовувати недоліки в організації і проведенні практики;
 - аналізувати характеристики на здобувачів за результатами проходження ними практики;
 - вивчати та систематизувати досвід роботи випускників НУЦЗ України, які проходять службу у структурних підрозділах ДСНС України, працюють на підприємствах, в установах та організаціях;
 - брати участь у розслідуванні комісією бази практики нещасних випадків, якщо вони сталися з практикантами під час проходження практики;
 - у складі комісії приймати підсумковий контроль з практики.
- 4.1.2. Керівник практики від НУЦЗ України має право:
- ознайомитись з планом практики;

- вносити пропозиції щодо заохочення практикантів і керівників практики з числа практичних працівників структурних підрозділів ДСНС України, підприємств, установ та організацій.

- керівника практики від бази практики:

Керівник бази практики несе відповідальність за організацію та якість проведення практики і зобов'язаний:

- забезпечити створення належних умов для проходження практики, дотримання правил і норм охорони праці, безпеки життєдіяльності і виробничої санітарії відповідно до законодавства;
- визначити конкретні структурні підрозділи для проведення практики у відповідності з освітньою програмою практикантів;
- призначити наказом керівників практики з числа найбільш підготовлених працівників, які мають відповідний освітній рівень і практичний досвід роботи, високі ділові та моральні якості та закріпити практикантів за безпосередніми керівниками практики (копія наказу в триденний термін направляється до НУЦЗ України);
- здійснювати постійний контроль за організацією проведення практики, аналізувати її результати, розробляти рекомендації щодо її вдосконалення;
- підводити підсумки практики з обов'язковим виставленням загальної оцінки практикантам і затвердженням звіту за результатами практики, оформляти результати практики наказом, копію якого, разом із рекомендаціями щодо удосконалення проведення практики, направляти до НУЦЗ України;
- здійснювати контроль за забезпеченням належних умов служби (праці) і побуту здобувачів під час проходження практики;
- надавати до НУЦЗ України характеристики на практикантів за результатами проходження ними практики;
- припинити проходження практики та відряджати здобувача до НУЦЗ України (з письмовим повідомленням) у разі систематичного невиконання ним календарного плану проходження практики, недбалого ставлення до виконання службових (трудових) обов'язків або грубого порушення службової (трудої) дисципліни.

- здобувачів вищої освіти (практикантів):

4.1.3. Під час проходження практики практикант зобов'язаний:

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- дотримуватися заходів особистої безпеки, правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- виконувати розпорядок дня, установлений у структурному підрозділі бази практики за місцем проходження практики, дотримуватися дисципліни і правил, які діють у місці його проходження;
- виконувати у встановлені строки заходи календарного плану проходження практики і своєчасно вести щоденник;

- звітувати щоденно безпосередньому керівникові практики про виконану роботу;
- виявляти організованість, ініціативу, дотримуватись вимог чинного законодавства України;
- вивчати накази, інструкції, огляди, методичні та аналітичні документи, що відносяться до сфери діяльності структурного підрозділу бази практики;
- брати участь у громадському житті колективу структурного підрозділу бази практики;
- своєчасно складати підсумковий контроль з практики;
- за результатами завершення практики скласти звіт про проходження практики, погодити його у керівника практики і затвердити у керівника структурного підрозділу бази практики, в якому проводилась практика.

4.1.4. Практикант має право:

- ознайомлюватись з усіма службовими документами в обсязі завдань, визначених програмою та його календарним планом проходження практики;
- підписувати від свого імені складені за дорученням керівника практики документи;
- користуватись технічними та іншими засобами, наявними у відповідному структурному підрозділі бази практики;
- вносити пропозиції керівництву структурного підрозділу бази практики, навчально-наукового інституту і НУЦЗ України щодо вдосконалення організації і проведення практики.

4.2. Загальна організація, проведення практик і контроль за проходженням здобувачами вищої освіти.

4.2.1. За загальну організацію та проведення практичної підготовки здобувачів НУЦЗ України відповідає перший проректор з навчальної роботи.

4.2.2. За організацію практики здобувачів та контроль за її проведенням відповідає керівництво навчально-наукових інститутів, докторантури-ад'юнктури, навчально-методичного центру і керівники практики, які визначається наказом ректора НУЦЗ України.

4.2.3. З метою своєчасного проведення практики керівництво навчально-наукового інституту організовує попередню роботу щодо визначення баз практик та розподілу за ними здобувачів навчально-наукового інституту.

4.2.4. Безпосереднє навчально-методичне супроводження, керівництво і контроль за виконанням програми практики здійснює(ють) відповідальна(і) за це кафедра(и), за якою закріплений цей освітній компонент (зазначається у відповідному навчальному плані).

4.2.5. До керівництва практикою залучаються досвідчені науково-педагогічні працівники НУЦЗ України та посадові особи органів і підрозділів ДСНС України та підприємств, установ і організацій.

4.2.6. Навчальна практика в структурних підрозділах НУЦЗ України проводиться під керівництвом керівника відповідного структурного підрозділу НУЦЗ України.

4.2.7. За організацію практики здобувачів та контроль за її проведенням на базі практики здійснює його керівництво.

5. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ, МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

5.1. Вимоги до звіту про практику.

Після завершення практики здобувачі освіти подають до НУЦЗ України такі документи:

- щоденник практики (додаток 1);
- звіт про практику (додаток 2);
- характеристику, підписану керівником практики та засвідчену печаткою бази практики;
- звітні матеріали, наявність яких передбачена програмою практики.

Загальний обсяг звіту про практику не повинен перевищувати **10** аркушів формату А4. Робота повинна бути пронумерована. Сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації по всьому тексту. Номер сторінки проставляється в правому верхньому кутку аркуша без крапки (на титульному аркуші звіту номер сторінки не проставляють, але його включають в загальну нумерацію).

Текст звіту друкується чорним шрифтом формату Times New Roman 14 pt. Між рядками встановлюється інтервал 1,5. Абзацний відступ – 1,25 пт. Поля сторінок задають наступного розміру: 30 мм в лівому полі, 15 мм в правому, 20 мм – верхнє і нижнє поля.

У звіті зазначають:

- назву бази практик, її коротку характеристику;
- підсумки виконання програми практики та індивідуального завдання (що конкретно зроблено, вивчено, узагальнено, відпрацьовано практично);
- висновки щодо організації, результатів, позитивних аспектів проходження практики, труднощів і недоліків, які виникали під час проходження практики;
- пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу та поліпшення
- організації практики;
- зауваження керівника від кафедри під час перевірки практики.

5.2. Вимоги до захисту результатів практики.

Захист звіту з практики (стажування) відбувається шляхом публічного виступу здобувача в НУЦЗ України на підставі наданих звітних матеріалів, відомостей складання заліків вхідного і вихідного контролів знань, а також висновків керівника практики, які відображені у характеристиці практиканта.

Для захисту практики наказом ректора НУЦЗ України призначається

комісія, яка складається з голови та членів комісії. Комісія здійснює оцінювання результатів проходження практики. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою із урахуванням оцінки за звіт, ведення щоденнику, додержання календарного плану та публічного захисту практики і становить сумарний підсумок (п.5.3). При оцінюванні враховується письмове оформлення звітної документації, ступінь реалізації програми практики, характеристики керівників від бази практики тощо.

Оцінка за практику вноситься до індивідуального плану здобувача освіти, екзаменаційної відомості та додатка до диплому. Здобувачі, які не виконали програму практики, зобов'язані проходити її у період канікулярної відпустки.

Загальні підсумки практики і заходи щодо її подальшого вдосконалення обговорюються на нарадах у закладах та установах, органах (підрозділах) ДСНС, що є базами практик, на засіданнях кафедри, інституту управління та безпеки населення, інших зацікавлених підрозділах.

5.3. Шкала та критерії оцінювання результатів практики.

Оцінювання результатів практики комісією здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в НУЦЗ України та вимог програми практики, наскрізної програми практичної підготовки.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Кодекс цивільного захисту України (ЗУ від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI).
2. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Затверджено наказом ДСНС України від 26.04.18 р. № 340.
3. Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій Наказ Міністерства внутрішніх справ України 10.02.2022 № 116.
4. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Частина 1 (Для підрозділів державної пожежної охорони). Наказ МНС України від 07.05.07 р. №312.
5. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій. Окреме доручення ДСНС України № В-269 від 23.05.2022
6. Наказ ДСНС № 1212 від 30.09.2025 про затвердження «Методичних рекомендацій із складання, корегування та відпрацювання оперативних карток гасіння пожеж».
7. Наказ від 25.08.2025 ДСНС № 1065 затверджені Методичні рекомендації з ліквідації наслідків руйнування будівель та споруд із застосуванням аварійно-рятувальної (інженерної) техніки спеціального призначення та обладнання.

9. Наказ ДСНС України від 02.04.2024 № 375 “Рекомендації про особливості виконання органами управління та підрозділами ДСНС завдань за призначенням у населених пунктах і на територіях під час збройної агресії”.

10. Наказ МВС України №780 від 25.09.2023 р. Про затвердження Порядку організації роботи органів управління та підрозділів, закладів освіти системи ДСНС під час підготовки особового складу, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження

11. Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

12. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій 16.08.2017 № 445 «Інструкція по роботі з карткою обліку пожежі» (Картки оперативно-тактичних дій на пожежі).

13. Наказ ДСНС України від 23.06.2014 №335 « Про затвердження Концепції патріотичного виховання особового складу органів і підрозділів ДСНС України».

14. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм.

15. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій.

16. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану – навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД, 2023. – 308 с.

17. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера Друк», 2016. – 320 с.

18. Наказ МНС від 12.06.2012 р. №891 «Про затвердження Порядку проведення пошуково-рятувальних робіт на об'єктах туристичних відвідувань».

19. Наказ МНС від 07.08.2009 № 511 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо режимів робіт особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у засобах індивідуального захисту у зонах хімічного та радіоактивного забруднення».

20. Наказ МВС від 12.07.2024 р. № 484 «Про затвердження Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби.

21. Окреме доручення Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 22.03.2022 р. №022-01-одппу «Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм».

Допоміжна

1. Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті: Наказ №62 Держгірпромнагляду від 27.03.2007 р.
2. Правила безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом. Наказ Міністерства транспорту України від 16.10.2000 № 567, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 листопада 2000 р. за № 857/5078.
3. Рекомендації до розроблення модульної навчальної програми для осіб молодшого, середнього та старшого начальницького складу ДСНС України, які беруть участь в реагуванні на події з небезпечними хімічними, радіоактивними та біологічними речовинами. – Київ: Ваіте, 2021. – 80 с.
4. Реагування на біологічні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваіте, 2021. – 56 с.
5. Реагування на хімічні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваіте, 2021. – 88 с.
6. Реагування на радіаційні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваіте, 2021. – 84 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт ДСНС України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua>.
2. Офіційний сайт президента України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
4. Урядовий портал: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine: Оперативна інформація щодо російського вторгнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/?locale=uk_UA

Додатки

Додаток А

**НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ КОМАНДИРА РЯТУВАЛЬНОГО
ВІДДІЛЕННЯ ПІДРОЗДІЛУ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ**

Метою виробничої практики здобувачів вищої освіти на посаді командира рятувального відділення підрозділу ОРС ЦЗ ДСНС є формування професійних знань, умінь і навичок, необхідних для організації та керівництва діяльністю особового складу у надзвичайних ситуаціях. Практика покликана навчити здобувача приймати управлінські рішення, розподіляти завдання між підлеглими та контролювати їхнє виконання у складних умовах. Вона спрямована на відпрацювання алгоритмів дій командира під час гасіння пожеж, ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійних лих. Важливим завданням є вироблення здатності забезпечувати злагодженість та дисципліну в підрозділі, а також підтримувати високий рівень бойової готовності.

Здобувач під час практики має оволодіти навичками організації евакуації населення, керівництва рятувальними роботами та надання першої допомоги постраждалим. Особлива увага приділяється вмінню застосовувати спеціальну техніку, обладнання та засоби захисту, а також дбати про безпеку підлеглих. Практика формує навички ведення службової документації, звітності й використання нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту.

Метою практики є також розвиток у здобувача відповідальності, організованості, лідерських якостей та психологічної стійкості. Здобувач навчається координувати взаємодію рятувального відділення з іншими службами та підрозділами під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Практика виховує готовність діяти в умовах ризику, невизначеності та воєнного стану, що є особливо актуальним для сучасних умов.

Завдяки такій практиці здобувач отримує реальний досвід керівництва підлеглими, удосконалює професійне мислення та формується як майбутній командир, здатний ефективно виконувати службові обов'язки у підрозділах ДСНС України.

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист» проходження навчальної практики повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
1	2
Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.	ПРН04.
Пояснювати концептуальні основи моніторингу об'єктів захисту та знати автоматичні системи, прилади та пристрої, призначені для спостереження та контролювання стану об'єкта моніторингу, вимірювання його параметрів та збереження інформації щодо його стану.	ПРН18.
Знати типи автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення, загальні технічні характеристики та вимоги до застосування систем управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях.	ПРН19.
Демонструвати вміння щодо проведення заходів з ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.	ПРН20.
Впроваджувати на об'єктах елементи систем забезпечення техногенної безпеки.	ПРН30.
Керувати пожежно-рятувальним підрозділом під час ліквідації пожеж та інших надзвичайних ситуацій.	ПРН32.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	Шифр ПК
1	2
Усвідомлення функцій держави з питань пожежної безпеки, форм реалізації цих функцій, правових основ пожежної безпеки; дотримання загальних принципів та норм правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій.	ПК11.
Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організовування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій	ПК12.
Здатність організовувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної, промислової безпеки та охорони праці.	ПК15.
Здатність до оцінювання ризиків виникнення та впливу надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання та ризиків у сфері безпеки праці.	ПК16.
Здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій	ПК17.

Програмні компетентності (загальні та професійні)	Шифр ПК
1	2
на людину і довкілля.	
Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань	ПК20.
Здатність до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення	ПК22.
Здатність аналізувати загрози та оцінювати відповідність інженерно-технічних рішень цивільного захисту щодо стійкості будівель та споруд в умовах надзвичайних ситуацій	ПК30.
Здатність до впровадження на об'єктах систем забезпечення техногенної безпеки	ПК32.
Здатність до опанування нових зразків аварійно-рятувальної, протипожежної та інженерної техніки, обладнання та інструменту	ПК33.

Зміст навчальної практики

Зміст навчальної практики здобувачів представлено в таблиці.

№ з/п.	Заходи для виконання	Звітний матеріал
1	2	3
1	Ознайомитись з:	
1.1.	Обов'язками командира рятувального відділення при організації служби чергової зміни (караулу) та при веденні оперативних дій	Занотувати у щоденнику
1.2.	Розподілом обов'язків між особовим складом чергових караулів аварійно (пожежно)-рятувального підрозділу.	Занотувати у щоденнику
1.3.	Організацією служби добового наряду чергових караулів.	Занотувати у щоденнику
1.4.	Документами служби чергової зміни (караулу).	Занотувати у щоденнику
1.5.	Плануванням роботи чергових змін (караулів) щодо виконання посадових інструкцій та планових заходів пожежно-рятувального підрозділу.	Занотувати у щоденнику
1.6.	Організацією професійної підготовки командира рятувального відділення та порядком підготовки до проведення занять з особовим складом відділення.	Занотувати у щоденнику

№ з/п.	Заходи для виконання	Звітний матеріал
1	2	3
1.7.	Підготовкою, порядком допуску та правилами роботи з ручним механізованим пожежним та аварійно-рятувальним обладнанням.	Занотувати у щоденнику
1.8.	Порядком підведення підсумків зі службової підготовки відділення за навчальний рік (квартал).	Занотувати у щоденнику
1.9.	Порядком виїзду та участю особового складу відділення при ліквідації надзвичайних ситуацій, які не пов'язані з гасінням пожеж.	Занотувати у щоденнику
1.10.	Організацією дій особового складу відділення при отриманні сигналів цивільного захисту.	Занотувати у щоденнику
1.11.	Організацією роботи по ремонту, обслуговуванню та випробуванню пожежних рукавів.	Занотувати у щоденнику
1.12.	Організацією роботи щодо контролю за технічним станом джерел зовнішнього протипожежного водопостачання.	Занотувати у щоденнику
1.13.	Організацією роботи щодо обслуговування, випробування та ремонту пожежного та аварійно-рятувального обладнання, пожежної та аварійно-рятувальної техніки.	Занотувати у щоденнику
1.14.	Формами та методами виховної роботи з особовим складом відділення, порядком застосування дисциплінарних прав.	Занотувати у щоденнику
2.	Взяти участь:	
2.1.	У гасінні пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій в період проходження навчальної практики.	Оцінка в щоденнику
2.2.	У розборі дій особового складу під час гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій.	Оцінка в щоденнику
2.3.	Відпрацюванні оперативних карток гасіння пожеж за графіком відпрацювання.	Оцінка в щоденнику
2.4.	У обслуговуванні і ремонті пожежно-технічного та аварійно-рятувального обладнання, пожежних рукавів, заповненні звітної документації за завданням безпосереднього керівника.	Оцінка в щоденнику
2.5.	У перевірках технічного стану джерел протипожежного водопостачання в районі виїзду пожежно-рятувального підрозділу.	Оцінка в щоденнику
2.6.	У проведенні технічного обслуговування пожежної та аварійно-рятувальної техніки.	Оцінка в щоденнику
2.7.	Забезпеченні виконання заходів за підсумками проведення першого ступеня адміністративно-громадського контролю з безпеки праці пожежно-рятувальній частині.	Оцінка в щоденнику
2.8.	Проведенні інструктажів з безпеки праці з особовим складом відділення.	Оцінка в щоденнику

№ з/п.	Заходи для виконання	Звітний матеріал
1	2	3
2.9.	У роботі громадських організацій підрозділу, спортивних та культурно-масових заходах.	Копії заміток, Інші документи.
3.	Провести:	
3.1.	Заняття з особовим складом відділення відповідно до розкладу занять в рамках службової підготовки.	Оцінка в щоденнику
3.2.	Відпрацювання нормативів зі спеціальної підготовки особовим складом відділення за графіком відпрацювань.	Оцінка в щоденнику
3.3.	Перевірку несення служби особами внутрішнього наряду чергової зміни (караулу).	Оцінка в щоденнику
3.4.	Контроль перевірки особовим складом засобів органів дихання.	Оцінка в щоденнику
3.5.	Заходи індивідуальної і виховної роботи з особовим складом (у формі бесід, інформування тощо).	Оцінка в щоденнику
4.	Розробити:	
4.1.	Обґрунтовані заходи, інженерно-технічні рішення щодо запобігання виникненню та поширенню пожеж на окремому об'єкті району обслуговування підрозділу проходження практики.	Рекомендації
4.2.	Оформити матеріали про адміністративні правопорушення, пов'язаних з порушенням установлених законодавством вимог пожежної та техногенної безпеки.	Копія протоколу
5.	Скласти:	
5.1.	Рапорт про заохочення (покарання) особового складу відділення правами старшого керівника.	Зразок документу.

Орієнтовний перелік контрольних питань за темою практики

1. Які основні завдання та структура підрозділів ОРС ЦЗ ДСНС?
2. Які права, обов'язки та відповідальність покладено на командира рятувального відділення?
3. Як організовується робота відділення під час чергування та виїзду на виклик?
4. Який порядок дій командира відділення після отримання сигналу «Тривога»?
5. Які основні етапи організації та проведення рятувальних робіт у зоні надзвичайної ситуації?
6. Як здійснюється взаємодія рятувального відділення з іншими службами та підрозділами ДСНС?
7. Які тактичні дії застосовуються під час гасіння пожеж та ліквідації аварій?
8. Який порядок евакуації населення та забезпечення його безпеки у надзвичайних ситуаціях?

6. Як здійснюється взаємодія рятувального відділення з іншими службами та підрозділами ДСНС?
7. Які тактичні дії застосовуються під час гасіння пожеж та ліквідації аварій?
8. Який порядок евакуації населення та забезпечення його безпеки у надзвичайних ситуаціях?
9. Як організовується надання першої медичної допомоги постраждалим силами відділення?
10. Які правила експлуатації та технічного обслуговування спеціальної техніки та обладнання відділення?
11. Які заходи безпеки необхідно забезпечити особовому складу під час виконання службових завдань?
12. Який порядок ведення службової документації командира відділення (журнал виїздів, рапорти, звіти тощо)?
13. Як командир повинен діяти в умовах воєнного стану, повторних обстрілів чи повітряної тривоги?
14. Які морально-етичні якості та лідерські навички повинен демонструвати командир відділення?
15. Які основні нормативно-правові акти регламентують діяльність підрозділів цивільного захисту в Україні?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Кодекс цивільного захисту України (ЗУ від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI).
2. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Затверджено наказом ДСНС України від 26.04.18 р. № 340.
3. Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій Наказ Міністерства внутрішніх справ України 10.02.2022 № 116.
4. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Частина 1 (Для підрозділів державної пожежної охорони). Наказ МНС України від 07.05.07 р. №312.
5. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій. Окреме доручення ДСНС України № В-269 від 23.05.2022
6. Наказ ДСНС № 1212 від 30.09.2025 про затвердження «Методичних рекомендацій із складання, корегування та відпрацювання оперативних карток гасіння пожеж».
7. Наказ від 25.08.2025 ДСНС № 1065 затверджені Методичні рекомендації з ліквідації наслідків руйнування будівель та споруд із застосуванням аварійно-рятувальної (інженерної) техніки спеціального призначення та обладнання.

ДСНС під час підготовки особового складу, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження

11. Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

12. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій 16.08.2017 № 445 «Інструкція по роботі з карткою обліку пожежі» (Картки оперативно-тактичних дій на пожежі).

13. Наказ ДСНС України від 23.06.2014 №335 « Про затвердження Концепції патріотичного виховання особового складу органів і підрозділів ДСНС України».

14. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм.

15. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій.

16. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану – навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД, 2023. – 308 с.

17. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера Друк», 2016. – 320 с.

18. Наказ МНС від 12.06.2012 р. №891 «Про затвердження Порядку проведення пошуково-рятувальних робіт на об'єктах туристичних відвідувань».

19. Наказ МНС від 07.08.2009 № 511 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо режимів робіт особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у засобах індивідуального захисту у зонах хімічного та радіоактивного забруднення».

20. Наказ МВС від 12.07.2024 р. № 484 «Про затвердження Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби».

21. Окреме доручення Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 22.03.2022 р. №022-01-одппу «Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм».

Допоміжна

1. Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті: Наказ №62 Держгірпромнагляду від 27.03.2007 р.

2. Правила безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом. Наказ

Міністерства транспорту України від 16.10.2000 № 567, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 листопада 2000 р. за № 857/5078.

3. Рекомендації до розроблення модульної навчальної програми для осіб молодшого, середнього та старшого начальницького складу ДСНС України, які беруть участь в реагуванні на події з небезпечними хімічними, радіоактивними та біологічними речовинами. – Київ: Ваїте, 2021. – 80 с.

4. Реагування на біологічні загрози: Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 56 с.

5. Реагування на хімічні загрози: Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 88 с.

6. Реагування на радіаційні загрози: Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 84 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт ДСНС України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua>.

2. Офіційний сайт президента України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.

4. Урядовий портал: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

5. Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine: Оперативна інформація щодо російського вторгнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/?locale=uk_UA

**ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА (СТАЖУВАННЯ) НА ПОСАДІ
НАЧАЛЬНИКА КАРАУЛУ, НАЧАЛЬНИКА РЯТУВАЛЬНОГО
ВІДДІЛЕННЯ У ПІДРОЗДІЛАХ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ**

Метою виробничої практики здобувачів вищої освіти у підрозділах ДСНС є забезпечення поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю у сфері цивільного захисту. Вона спрямована на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок, необхідних для виконання обов'язків посадових осіб підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Під час практики здобувачі оволодівають методами організації та координації дій підрозділів ДСНС у разі виникнення надзвичайних ситуацій різного характеру. Важливим завданням є розвиток здатності діяти швидко, чітко та злагоджено в умовах ризику, обмеженого часу та підвищеної небезпеки. Практика покликана сформувати у здобувачів розуміння специфіки службової діяльності, виховати відповідальність, дисциплінованість і готовність до роботи у команді.

Окрему увагу приділено відпрацюванню практичних дій щодо евакуації населення, надання допомоги постраждалим, ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійних лих. Практика забезпечує набуття досвіду використання спеціальної техніки, обладнання та засобів індивідуального і колективного захисту. Здобувачі вчаться застосовувати нормативно-правові документи у сфері цивільного захисту, а також аналізувати й прогнозувати розвиток надзвичайних ситуацій. У процесі проходження практики майбутні фахівці опановують основи управління ризиками та алгоритми дій у кризових обставинах.

Мета виробничої практики полягає також у формуванні високих моральних і патріотичних якостей, стійкості до стресових факторів та готовності до виконання професійного обов'язку навіть в умовах воєнного стану. Завдяки практиці здобувачі отримують можливість реалізувати набуті знання, розвинути професійне мислення і підготуватися до самостійної діяльності у підрозділах ДСНС.

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист» проходження виробничої практики повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
1	2
Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.	ПРН04.
Оцінювати технічні показники та визначати стан аварійно-	ПРН17.

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
1	2
рятувальної техніки, засобів зв'язку, устаткування та обладнання.	
Пояснювати концептуальні основи моніторингу об'єктів захисту та знати автоматичні системи, прилади та пристрої, призначені для спостереження та контролювання стану об'єкта моніторингу, вимірювання його параметрів та збереження інформації щодо його стану.	ПРН18.
Знати типи автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення, загальні технічні характеристики та вимоги до застосування систем управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях.	ПРН19.
Демонструвати вміння щодо проведення заходів з ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.	ПРН20.
Впроваджувати на об'єктах елементи систем забезпечення техногенної безпеки.	ПРН30.
Керувати пожежно-рятувальним підрозділом під час ліквідації пожеж та інших надзвичайних ситуацій.	ПРН32.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	Шифр ПК
1	2
Усвідомлення функцій держави з питань пожежної безпеки, форм реалізації цих функцій, правових основ пожежної безпеки; дотримання загальних принципів та норм правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій.	ПК11.
Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій	ПК12.
Здатність організовувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної, промислової безпеки та охорони праці.	ПК15.
Здатність до оцінювання ризиків виникнення та впливу надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання та ризиків у сфері безпеки праці.	ПК16.
Здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій	ПК17.

Програмні компетентності (загальні та професійні)	Шифр ПК
1	2
на людину і довкілля.	
Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань	ПК20.
Здатність до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення	ПК22.
Здатність аналізувати загрози та оцінювати відповідність інженерно-технічних рішень цивільного захисту щодо стійкості будівель та споруд в умовах надзвичайних ситуацій	ПК30.
Здатність до впровадження на об'єктах систем забезпечення техногенної безпеки	ПК32.
Здатність до опанування нових зразків аварійно-рятувальної, протипожежної та інженерної техніки, обладнання та інструменту	ПК33.

Зміст виробничої практики (стажування)

Зміст виробничої практики (стажування) здобувачів представлено в таблиці.

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
1	2	3
1.	Робота з особовим складом	
1.1.	Проаналізувати, вивчити особливості:	
1.1.1.	Організації індивідуально-виховної роботи особового складу підрозділу Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.	Ознайомитись з керівним документом, занотувати основні положення
1.1.2.	Ведення звітної документації з напрямку індивідуально-виховної роботи з особовим складом.	Опис, копії документів
1.2.	Взяти участь:	
1.2.1.	В організації й проведенні культурно-масових заходів, спортивних змагань згідно з планом роботи підрозділу Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.	Відмітка у щоденнику
1.2.2.	У профорієнтаційній роботі з учнями навчальних закладів і відборі на навчання у вищі навчальні	Відмітка у щоденнику

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
	заклади ДСНС.	
1.2.3.	Провести не менше двох заходів з особовим складом (виступ з доповіддю, бесіда, лекція, інформація).	Плани виступів, бесід, лекцій, інформацій
2.	В організації служби та підготовки до гасіння пожеж та проведення аварійно-рятувальних робіт	Відмітка у щоденнику
2.1.	Ознайомитись:	
2.1.1.	З оперативно-тактичними особливостями гарнізону ОРС ЦЗ ДСНС.	Відмітка у щоденнику
2.1.2.	З районом виїзду який закріплений за підрозділом, розташування важливих і аварійно-небезпечних об'єктів та об'єктів з наявністю сильнодіючих отруйних речовин, ступінь їх небезпеки, конструктивні особливості будівель і споруд, проїзди і зв'язок у районі, що обслуговується.	Відмітка у щоденнику
2.1.3.	З тактико-технічні характеристики аварійно-рятувальної техніки в підрозділі. Табельну належність спеціальної техніки, устаткування, спорядження і засобів зв'язку підрозділу та засобів бронезахисту.	Відмітка у щоденнику
2.1.4	З наявними в районі виїзду підрозділу укриттів, сховищ та пунктів незламності.	Відмітка у щоденнику
2.1.5.	З організацією та основними принципами оперативно-диспетчерського зв'язку при ліквідації наслідків НС та гасіння великих і складних пожеж.	Відмітка у щоденнику
2.1.6.	З організацією експлуатації рукавного господарства в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
2.1.7.	З порядком утримання, обліку та перевірки технічного стану джерел протипожежного водопостачання в районні виїзду підрозділу.	Відмітка у щоденнику
2.1.8.	З організацією газодимозахисної служби в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
2.1.9.	З порядком дій за сигналами про надзвичайну ситуацію.	Відмітка у щоденнику
2.1.10.	З організацією веденням оперативно-службової документації чергових караулів підрозділу.	Відмітка у щоденнику
2.2.	Проаналізувати, вивчити особливості:	
2.2.1.	Роботи з інформаційною системою «МІА» та Системою управління силами та засобами	Занотувати у щоденнику

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
	цивільного захисту	
2.2.2.	Залучення сил та засобів підрозділу при ліквідації наслідків НС та гасіння великих і складних пожеж.	Занотувати у щоденнику
2.2.3.	Планування проведення службової підготовки в підрозділі оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.	Копія Розкладу занять зі службової підготовки
2.2.4.	Організацію взаємодії підрозділу з іншими аварійними службами району.	Занотувати у щоденнику перелік організацій, копія інструкції взаємодії
2.2.5.	Порядок обліку рукавного господарства (випробування, обслуговування (миття, чищення, сушіння), організацію експлуатації, облік роботи, ремонт пожежних рукавів у підрозділі та постановку їх до оперативного розрахунку)	Копії документів. Занотувати у щоденнику
2.2.6.	Вивити особливості зберігання пожежних рукавів, та підготовки документів на їх списання за результатами випробування.	Занотувати у щоденнику
2.2.7.	Порядок обліку роботи газодимозахисників. Ведення оперативно-службової документації з ГДЗС, вивчити особливості розробки проектів та наказів за цим напрямом діяльності.	Копії документів
2.2.8.	З порядком взаємодії підрозділу з іншими силами оборони, порядком дій на випадок виникнення загрози повторного обстрілу.	Занотувати у щоденнику
2.2.9.	З порядком проведення тренінгів з особовим складом підрозділу на смугах психологічної підготовки, в тренувальних модулях, у теплодимокамері та на свіжому повітрі в ЗІЗОД.	Занотувати у щоденнику
2.2.10.	З порядком дослідження та аналізу нещасних випадків, підготовці звітних документів, веденні журналу реєстрації нещасних випадків з особовим складом підрозділу.	Занотувати у щоденнику
2.2.11	Порядок обліку та перевірки технічного стану джерел протипожежного водопостачання в підрозділі.	Копії документів
2.2.12	Порядок організації обліку всіх транспортних засобів, що знаходяться в групі рятувальних робіт, оформлення експлуатаційно – технічної	Занотувати у щоденнику

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
	документації.	
2.2.13.	З порядком веденням документації за матеріалами перевірок адміністративно громадського контролю в системі управління охорони праці в підрозділі	Відмітка у щоденнику
2.3.	Провести (прийняти участь):	
2.3.1.	Провести заняття з особовим складом підрозділу з вивчення сучасних методів і способів проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	Відмітка у щоденнику
2.3.2.	Провести навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.	Занотувати у щоденнику
2.3.3	У розборі пожеж, ліквідації надзвичайних ситуацій, аварій та стихійних лих, в яких брав участь підпорядкований караул (відділення).	Занотувати у щоденнику
2.3.4.	У проведенні технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки підрозділу відповідно графіку.	Занотувати у щоденнику, копії документів
2.3.5	У коригуванні технічної документації, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій	Занотувати у щоденнику
2.4.	Скласти:	
2.4.1.	Розробити навчально-методичну документацію на проведення заняття зі службової підготовки.	План-конспект, Методична розробка на проведення заняття
2.4.2.	Заповнити книгу служби (стройові записки).	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.3.	Заповнити журнал стройових записок чергових сил.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.4.	Заповнити журнал реєстрації перевірок засобів індивідуального захисту органів дихання перед постановкою до оперативного розрахунку.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.5.	Заповнити таблиць обліку роботи газодимозахисників у засобах індивідуального захисту органів дихання під час ліквідації наслідків небезпечних подій та під час занять у	Відмітка у щоденнику, копія документу

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
	задимленому середовищі та на свіжому повітрі.	
2.4.6.	Заповнити відомість наявності та стану пожежних рукавів	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.7.	Заповнити журнал адміністративно-громадського контролю.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.8.	Акт за результатами перевірки стану охорони праці на третьому ступені адміністративно-громадського контролю.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.9.	Внести записи до особистих карток газодимозахисників про їх роботу в ЗІЗОД.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.10.	Заповнити паспорт періодичного обліку джерел зовнішнього протипожежного водопостачання населеного пункту в районі виїзду пожежно-рятувального підрозділу ДСНС України.	Відмітка у щоденнику
2.4.11.	Скласти акт виявлених несправностей джерел зовнішнього протипожежного водопостачання.	Відмітка у щоденнику, копія документу
2.4.12.	Заповнити журнал обліку перевірок джерел зовнішнього протипожежного водопостачання.	Відмітка у щоденнику
3.	Експлуатація пожежної, інженерної та аварійно-рятувальної техніки та робота з питань охорони праці	
3.1.	Ознайомитись:	
3.1.1.	З організацією експлуатації аварійно-рятувальної та інженерної техніки в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
3.1.2.	З порядком обслуговування пожежно-рятувальної техніки, випробуванням пожежно-технічного обладнання, аварійно-рятувального обладнання та спорядження.	Відмітка у щоденнику
3.2.	Проаналізувати, вивчити особливості:	
3.2.1.	Організацію та порядок проведення технічного обслуговування та поточного ремонту техніки та обладнання в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
3.2.2.	Організацію та порядок проведення випробування пожежного, аварійно-рятувального обладнання та оснащення в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
3.2.3.	Організацію та порядок проведення обліку паливно-мастильних матеріалів в підрозділі.	Відмітка у щоденнику

№ п/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
3.2.4.	Організацію роботи з питань охорони праці в підрозділі.	Відмітка у щоденнику
3.2.5.	Постановку до оперативного розрахунку аварійно-рятувальної та інженерної техніки та оформлення відповідної документації.	Відмітка у щоденнику
3.2.6.	Порядок обліку результатів проведення випробування техніки, обладнання, інструменту.	Копії документів
3.3.	Провести (прийняти участь):	
3.3.1.	Прийняти участь в заходах щодо організації роботи особового складу чергової зміни з проведення технічного обслуговування спеціальної техніки, аварійно-рятувального обладнання та оснащення.	Занотувати у щоденнику
3.4.	Скласти:	
	Заповнити Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці.	Відмітка у щоденнику, копія документу

Орієнтовний перелік контрольних питань за темою виробничої практики (стажування)

1. Які основні завдання та структура оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України?
2. Які функції та повноваження покладені на підрозділи ОРС ЦЗ у системі цивільного захисту?
3. Права, обов'язки та відповідальність посадових осіб підрозділу ОРС ЦЗ.
4. Порядок організації служби та чергувань у підрозділах ДСНС.
5. Алгоритм дій підрозділу при отриманні сигналу «Тривога».
6. Порядок організації та проведення рятувальних і невідкладних робіт у зонах надзвичайних ситуацій.
7. Тактика гасіння пожеж різних класів та особливості дій підрозділів під час їх ліквідації.
8. Організація евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.
9. Правила надання першої медичної та домедичної допомоги постраждалим.
10. Використання спеціальної техніки, обладнання та засобів індивідуального і колективного захисту.
11. Вимоги безпеки праці особового складу під час проведення аварійно-рятувальних робіт.
12. Взаємодія підрозділів ОРС ЦЗ із місцевими органами влади, військовими формуваннями та іншими службами.

13. Порядок ведення службової документації (журнали, плани, звіти, інструктажі).

14. Особливості організації роботи підрозділів у районах бойових дій та в умовах воєнного стану.

15. Морально-етичні та професійно-психологічні якості, необхідні для працівника підрозділу цивільного захисту.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Кодекс цивільного захисту України (ЗУ від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI).
2. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Затверджено наказом ДСНС України від 26.04.18 р. № 340.
3. Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій Наказ Міністерства внутрішніх справ України 10.02.2022 № 116.
4. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Частина I (Для підрозділів державної пожежної охорони). Наказ МНС України від 07.05.07 р. №312.
5. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій. Окреме доручення ДСНС України № В-269 від 23.05.2022
6. Наказ ДСНС № 1212 від 30.09.2025 про затвердження «Методичних рекомендацій із складання, корегування та відпрацювання оперативних карток гасіння пожеж».
7. Наказ від 25.08.2025 ДСНС № 1065 затверджені Методичні рекомендації з ліквідації наслідків руйнування будівель та споруд із застосуванням аварійно-рятувальної (інженерної) техніки спеціального призначення та обладнання.
8. Наказ МНС України від 16.12.2011 р. № 1341 Про затвердження Методики розрахунку сил і засобів МНС України, необхідних для гасіння пожеж у будівлях і на територіях різного призначення.
9. Наказ ДСНС України від 02.04.2024 № 375 “Рекомендації про особливості виконання органами управління та підрозділами ДСНС завдань за призначенням у населених пунктах і на територіях під час збройної агресії”.
10. Наказ МВС України №780 від 25.09.2023 р. Про затвердження Порядку організації роботи органів управління та підрозділів, закладів освіти системи ДСНС під час підготовки особового складу, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження
11. Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

12. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій 16.08.2017 № 445 «Інструкція по роботі з карткою обліку пожежі» (Картки оперативно-тактичних дій на пожежі).

13. Наказ ДСНС України від 23.06.2014 №335 « Про затвердження Концепції патріотичного виховання особового складу органів і підрозділів ДСНС України».

14. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм.

15. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій.

16. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану – навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД, 2023. – 308 с.

17. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера Друк», 2016. – 320 с.

18. Наказ МНС від 12.06.2012 р. №891 «Про затвердження Порядку проведення пошуково-рятувальних робіт на об'єктах туристичних відвідувань».

19. Наказ МНС від 07.08.2009 № 511 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо режимів робіт особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у засобах індивідуального захисту у зонах хімічного та радіоактивного забруднення».

20. Наказ МВС від 12.07.2024 р. № 484 «Про затвердження Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби.

21. Окреме доручення Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 22.03.2022 р. №022-01-одппу «Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм».

Допоміжна

1. Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті : Наказ №62 Держгірпромнагляду від 27.03.2007 р.

2. Правила безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом. Наказ Міністерства транспорту України від 16.10.2000 № 567, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 листопада 2000 р. за № 857/5078.

3. Рекомендації до розроблення модульної навчальної програми для осіб молодшого, середнього та старшого начальницького складу ДСНС України, які беруть участь в реагуванні на події з небезпечними хімічними, радіоактивними та біологічними речовинами. – Київ: Ваіте, 2021. – 80 с.

4. Реагування на біологічні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 56 с.
5. Реагування на хімічні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 88 с.
6. Реагування на радіаційні загрози : Збірник довідкової інформації для підготовки занять. – Київ : Ваїте, 2021. – 84 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт ДСНС України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua>.
2. Офіційний сайт президента України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
4. Урядовий портал: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine: Оперативна інформація щодо російського вторгнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/?locale=uk_UA

ЗАТВЕРДЖУЮНачальник _____
(найменування підрозділу)_____
(підпис) (Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)
«__» _____ 20__ року
*печатка***НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ****ЩОДЕННИК**

навчальної (виробничої) практики (стажування) на
посаді _____ підрозділу ОРС ЦЗ Державної
служби України з надзвичайних ситуацій
здобувача _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Навчально-науковий інститут цивільного захисту

освітній рівень перший (бакалаврський)

спеціальність 263 «Цивільна безпека»

освітня програма «Цивільний захист»

_____ курс, навчальна група _____

Прибув у підрозділ _____
(повна назва підрозділу)

«__» _____ 20__ року

Печатка підрозділу

(підпис) _____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підрозділу підрозділ _____
(повна назва підрозділу)

«__» _____ 20__ року

Печатка підрозділу

(підпис) _____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний план проходження навчальної (виробничої) практики (стажування)

№ з/п	Найменування заходів	Строк виконання	Відмітка про виконання
1	2	3	4
1	Вивчити посадові інструкції посадових осіб підрозділу територіального органу ДСНС.	дата	Виконано дата
2			
3			

Практикант (Стажист)

(спеціальне звання) _____
(підпис) _____
(ініціали, прізвище)

Керівник практики (стажування) _____
(посада)

(спеціальне звання) _____
(підпис) _____
(ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

Робочі записи під час навчальної (виробничої) практики (стажування)

№ з/п	Найменування заходів	Термін виконання	Відмітка про виконання	Оцінка	Підпис керівника
1	Вивчити посадові інструкції ...	дата	Виконано дата Копія додається	добре	
2					

Примітки:

1. У робочих записах здобувач стисло відображає роботу, яка ним виконана протягом дня.

2. У графі “Заходи” відображається стислий зміст вивченого матеріалу (документи, посадові обов’язки, оперативно-тактична характеристика району тощо).

3. У щоденнику можуть бути відображені пропозиції здобувача, які необхідно довести до відома керівництва структурного підрозділу бази практики або НУЦЗ України з питань покращення організації та проведення практики.

Відгук і оцінка про роботу здобувача на навчальної (виробничої) практики (стажування)

_____ (назва структурного підрозділу бази практики)

Керівник практики (стажування) _____ (посада)

_____ (спеціальне звання) _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__р.

Відгук осіб, які перевіряли проходження навчальної (виробничої) практики (стажування)

Додаток 2

ЗАТВЕРДЖУЮКерівник _____
(найменування підрозділу)

(підпис) (Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

«__» _____ 20__ року

*Печатка підрозділу***Звіт**про проходження навчальної (виробничої) практики (стажування)
здобувачем групи _____, __-го курсу_____
(назва ЗВО ЦЗ, підрозділ та посада, на якій проводиться практика)_____
(прізвище, ім'я та по батькові)

У звіті зазначається:

назва підрозділу, його коротка характеристика;

підсумки виконання програми практики та індивідуального завдання кафедри (що конкретно зроблено, вивчено, узагальнено, відпрацьовано практично);

висновки щодо позитивних моментів організації та проходження практики;

труднощі і недоліки, які були за період проходження практики, недостатність у знаннях, отриманих під час навчання;

обґрунтовані пропозиції (якщо такі є) щодо покращання організації практики.

(Обсяг - не менше 2 сторінок)

Склав:

здобувач

(підпис)_____
(ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ року

Пропозиції від керівництва структурного підрозділу (керівника практики) бази практики щодо вдосконалення організації практики; відмітка про виконання календарного плану проходження практики;

відмітка про виконання індивідуального плану.

Керівник практики (стажування) _____
(посада)_____
(спеціальне звання)_____
(підпис)_____
(ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

за результатами проходження навчальної (виробничої) практики (стажування)
на здобувача вищої освіти Національного університету цивільного захисту
України

(вказати вміння та навички, якими здобувач освіти володіє в повній мірі)

має показники, які потребують покращення _____;

3. Висновок.

_____ (надається загальна оцінка здобувача освіти з обов'язковим виставленням оцінки за п'ятибальною шкалою)

Керівник бази практики (стажування)
(структурного підрозділу бази практики)

_____ (найменування бази практики,
структурного підрозділу бази практики)

_____ (спеціальне звання, за наявності) (підпис)

_____ (Власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

" ____ " _____ 20 ____ року

МП